

вадження. Це дозволяє реалізувати принцип змагальності судових експертів у судочинстві.

На практиці розпочато проведення експертиз у недержавних установах незалежними експертами. Такі експертизи отримали назву та статус незалежних (альтернативних) конкурентних експертиз.

Термін "конкурентна експертиза" вписується в систему правовідносин, що виникають у змагальному процесі, який побудовано не тільки на протиставленні функцій обвинувачення і захисту, а й на наявності рівних можливостей сторін у реалізації своїх законних інтересів [4, с. 265].

Що стосується організації проведення таких експертиз, то вона має досвід в окремих зарубіжних країнах. Так, у США кожна сторона в суді (захист і обвинувачення) має право запросити в суд найнятого нею експерта, котрий виступає в кримінальному процесі як свідок цієї сторони. Сторона сплачує послуги експерта, що може поставити під сумнів його об'єктивність, достовірність отриманих результатів при проведенні експертизи. Суд вирішує справу на основі аналізу поданих сторонами конкурентних експертиз та інших доказів у справі, оцінює висновки експертів з точки зору наукової обґрунтованості, достовірності та повноти. [5, с. 213.].

В судовій практиці будуть змагатися висновки експертів сторони обвинувачення та сторони захисту. З одного боку, саме надання альтернативних експертних висновків підвищує якість експертиз, що сприятиме забезпеченню повноти дослідження доказів і встановленню істини у справі. З іншого боку, виникає питання про критерії оцінки таких висновків у органів розслідування та суду, які потрібно розробити в умовах національної юридичної практики. Для того, щоб оцінити такі висновки (у випадку їх суттєвої розбіжності) треба або залучати спеціаліста, на що звертає увагу Бірюков В.В. [6, с. 299], або проводити ще додаткові або повторні експертизи. Ці проблеми, які є причинами складності оцінювання конкурентних висновків експертів потребують подальшого дослідження й розв'язання.

Література

1. Про судову експертизу: Закон України від 25.09.1994 р. № 4038-ХІІ // Відомості Верховної Ради України.– 1998.– №28.– Ст. 232.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI // Урядовий кур'єр від 06.06.2012.– № 99.
3. Гончаренко В. Г., Курдюков В. В., Легких К. В. Спеціальні знання: генезис, предмет, рівні, форми використання в доказуванні //

Вісник Академії адвокатури України.– 2007.– Вип. № 2(9).– С. 22-34

4. Волколуп О. В. Система уголовного судопроизводства и проблемы ее совершенствования / О. В. Волколуп.– СПб. : Юридцентр ПРЕСС, 2003.– 267 с.

5. Клименко Н. І. Щодо інституту конкурентної (альтернативної) експертизи / Н. І. Клименко // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики.– №11.– 2011.– С. 211-216.

6. Криміналістичне документознавство : практ. посіб. / В. В. Бірюков, В. В. Коваленко, Т. П. Бірюкова, К. М. Ковальов; за заг. ред. В. В. Бірюкова.– К. : Видавець ПАЛИВОДА А. В., 2007.- 332 с.

УДК 343.43

Рощина І.О.,

к.ю.н., доцент,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТ. 5 ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ТА ПОРІВНЯННЯ ЇЇ З НОРМАМИ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Свободу та особисту недоторканність як найбільш значні права людини, які вона набуває від народження, встановлюють як міжнародні правові акти, так і національне законодавство України.

Так, відповідно до ст. 3 Загальної декларації прав людини "Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність" [1].

Стаття 9 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права проголошує:

- кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути піддано свавільному арешту чи триманню під вартою. Нікого не може бути позбавлено волі інакше, як на підставах і відповідно до такої процедури, яка встановлена законом;

- кожному заарештованому повідомляються при арешті причини його арешту і в терміновому порядку повідомляється будь-яке пред'явлене йому обвинувачення;

- кожен, хто був жертвою незаконного арешту чи тримання під вартою, має право на компенсацію, якій надано позовної сили [2].

Стаття 5 (Право на свободу та особисту недоторканність) Європейської конвенції констатує, що:

- кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом [3, с. 216].

У законодавстві України також є норми, що передбачають кримінальну відповідальність за порушення права людини на свободу та особисту недоторканність, і це гарантоване статтею 29 (Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність) Конституцією України, а також:

- статтею 146 КК України передбачено кримінальну відповідальність за незаконне позбавлення волі або викрадення людини;

- статтею 151 КК України передбачено кримінальну відповідальність за поміщення в психіатричний заклад завідомо психічно здорової особи;

- статтею 12 КПК України вказано, що під час кримінального провадження ніхто не може триматися під вартою, бути затриманим або обмеженим у здійсненні права на вільне пересування в інший спосіб через підозру або обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення інакше як на підставах та в порядку, передбачених цим Кодексом.

Аналіз статті 5 Європейської конвенції, статті 29 Конституції України, ст. ст. 146, 151 КК України, ст. 12 КПК України, а так само їх зіставлення дає можливість зробити висновок про те, що в українському законодавстві цілком достатньо правової регламентації, щоб права і свободи людини при затриманні чи арешті повністю дотримувалися. Але, незважаючи на достатню кількість в національному законодавстві правових норм, права громадян України на свободу та особисту недоторканність ще грубо порушуються.

Так, 2011 року в Україні виявлено 259 фактів незаконного позбавлення волі або викрадення людини, 197 фактів торгівлі людьми або інших незаконних угод стосовно людини [4].

У рішеннях Європейського суду накреслена низка системних проблем національного законодавства України в області права на свободу та особисту недоторканність та його практики, які вимагають негайного вирішення:

1. Безпідставне і незареєстроване затримання.

Так у справі Осипенка проти України (№ 4634/04, 9 листопада 2010 року) було встановлено, що заявник перебував у відділку міліції кілька годин до того, як став підозрюваним. Для тримання під вартою не було жодних підстав, і воно не було зареєстроване. Посилання на нібито добровільний характер перебування у райвідділку було сприйняте Європейським Судом як нереалістичне.

Аналогічне порушення було встановлене у справі Лопатіна і Мед-

ведського проти України (№ 2278/03 і № 6222/03, 20 травня 2010 року).

2. Використання адміністративного арешту для мети кримінального переслідування.

Європейським судом встановлено порушення права на свободу через недобросовісне використання адміністративного арешту у справах Дороніна проти України (№ 16505/02, 19 лютого 2009 року), Гаркавого проти України (№ 25978/07, 18 лютого 2010 року), Олексія Михайловича Захаркіна проти України (№ 1727/04, 24 червня 2010 року). У всіх цих справах адміністративне затримання та/або арешт передували затриманню у кримінально-процесуальному порядку.

3. Відсутність будь-якого обґрунтування рішень про тримання під вартою також становить проблему у правовій системі України.

У справі Хайрединова проти України (№ 38717/04, 14 жовтня 2010 року) національні суди не навели достатніх підстав для тримання заявника під вартою та не з'ясували можливість застосування інших запобіжних заходів. Аналогічні порушення встановлені у справах Фельдмана проти України (№ 76556/01 і № 38779/04, 8 квітня 2010 року), Вітрука проти України (№ 26127/03, 16 вересня 2010 року), Знайкіна проти України (№ 37538/05, 7 жовтня 2010 року) та низці інших [5].

Література

1. Загальна декларація прав людини // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права// http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // Право України.– 2010.–№ 10.– С. 215-233
4. Аналіз стану злочинності в Україні за 2011 рік // http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html
5. Права людини в Україні 2009-2010. III. Право на свободу та особисту недоторканність // <http://www.khpg.org/index.php?id=1298296088>